

Maria Montessori

Een weg naar opvoeding tot vrijheid

Prof. Dr. J. Koning

Fred Kelpin

Uit: Ledenblad van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen
maart 1986, geactualiseerd door Fred Kelpin in mei 2005 en december 2021.

Maria Montessori, een van de eerste vrouwelijke artsen in Italië, werd in 1870 geboren. Haar werkzaamheden als arts brachten haar in aanraking met kinderen met een geestelijke beperking. Ze ging zich interesseren voor de opvoeding van deze kinderen en maakte studiereizen naar het buitenland - o.a. naar Parijs- waar zij het werk van de Franse artsen Itard en Séguin bestudeerde. Het materiaal, dat deze artsen gebruikten bij hun onderwijs vormde de grondslag voor het Montessori-ontwikkelingsmateriaal. Dit materiaal wordt nog steeds gebruikt en verder ontwikkeld voor alle kinderen in de tegenwoordige Montessori-basisscholen over de gehele wereld. De aanwezigheid van het materiaal maakt het mogelijk, dat kinderen zich ontwikkelen door het ontplooiën van eigen activiteit op het daartoe meest geëigende tijdstip.

Het is de taak van de Montessorileraar de kinderen in het gebruik van het materiaal door korte lesjes in te wijden en hun voortgang en ontwikkeling te observeren. Van deze observaties moet verslag worden bijgehouden, zodat van iedere leerling bekend is hoe zijn ontwikkeling verloopt.

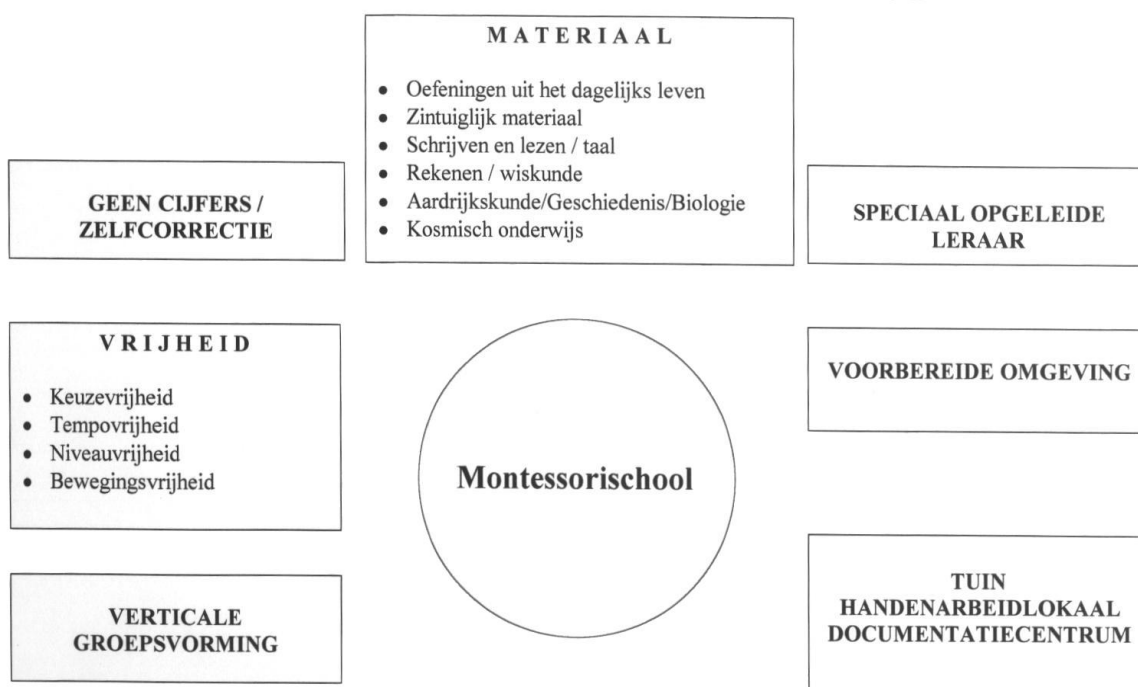
Het materiaal omvat oefeningen uit het dagelijks leven, zintuiglijke oefeningen, materiaal voor schrijven, lezen, taal, rekenen, geometrie en tenslotte materiaal voor het *kosmisch onderwijs* (wereldoriëntatie).

Het onderwijs is dus individueel gericht, maar het materiaal geeft dikwijls aanleiding en mogelijkheid tot samenwerking. Het is echter niet zo, dat de zichtbare aanwezigheid van dit materiaal en het accidentele gebruik ervan een school tot Montessorischool maakt. Helaas zijn er in diverse landen - ook in Nederland - scholen die de naam Montessori als reclamemiddel gebruiken, zonder de Montessorioepvoeding te verwezenlijken.

Aanwezigheid van Montessori-materiaal is n.l. slechts één van de voorwaarden die een school tot Montessorischool maakt. Andere voorwaarden zijn:

- Een goede opleiding van de leraren, waardoor een juiste taakopvatting wordt verkregen.
- Een goede voorbereiding van de schoolomgeving. Het materiaal moet voor iedere leerling zichtbaar en bereikbaar zijn; er moeten geen schoolbanken gebruikt worden.
- Voorbereide exploratiemogelijkheden in de omgeving van school en huis. Bij voorbeeld een schooltuin, een werkplaats en een documentatiecentrum.
- Bewegingsvrijheid voor kinderen in hun werkruimte en in de school, waarbij bepaalde regels samen worden vastgesteld.
- Geen groepering van de leerlingen in leerstofjaarklassen. Elke schoolgroep moet kinderen van verschillende leeftijden omvatten. Bij voorbeeld 3 - 6 jaar; 6 - 9 jaar en 9 - 12 jaar. De oudere kinderen kunnen de jongere helpen, maar soms ook omgekeerd.
- Geen waardering van schoolresultaten in cijfers. Indien mogelijk dan moet er zelfcorrigerend materiaal zijn, anders meestal individuele toetsing.

KENMERKEN VAN DE MONTESSORISCHOOL

© Fred Kelpin

Als al deze voorwaarden vervuld zijn is een Montessorischool pas echt.

Zowel van de zijde van het reguliere onderwijs, als van de kant van de 'antiautoritaire' opvoeders wordt de vrijheid in de Montessorischool vaak verkeerd gezien. De vrijheid die Montessori aan het kind wil geven is geen ongeremde vrijheid. Ze mogen **niet** alles doen wat ze willen.

Er is:

- Keuzevrijheid
- Tempovrijheid
- Niveaувrijheid
- Bewegingsvrijheid

Kleuter werkt met cilinderblok

Wel wordt de vrijheid beperkt door de groep. Er zijn bij voorbeeld slechts enkele exemplaren van een bepaald soort materiaal aanwezig. Wordt dit materiaal al door anderen gebruikt, dan moet de leerling wachten en een andere keus maken. Bovendien kan de leraar de vrijheid van het kind beperken, als het voor de groep of het kind nodig is. Soms is het heel stil in een Montessori-groep. Met de jongste kinderen worden er ook *stillelessen* gedaan. Maar meestal heerst er een geroezemoes. Een aantal kinderen werkt alleen; er zijn groepjes, die samenwerken en de leraar geeft weer andere kinderen *lesjes* (korte instructies bij voorbeeld). Dé Montessorimethode bestaat niet. Montessori heeft nooit een leerboek voor kinderen geschreven.

Er worden overigens in ieder Montessorischool wel schoolboeken gebruikt, zoveel mogelijk aansluitend op het materiaal.

Het Montessori-onderwijs was er oorspronkelijk alleen voor jonge kinderen. (3 - 7 jaar), maar al voor 1920 ontwikkelde Montessori ook materiaal voor 6 tot 12-jarige kinderen. In 1930 werd de eerste school voor voortgezet Montessorionderwijs opgericht: Het Montessorilyceum te Amsterdam. Weldra kwamen er andere scholen en na de Tweede Wereldoorlog ook in Duitsland. Sinds 1981 worden in de Verenigde Staten ook experimenten op dit gebied ondernomen.

De kinderen met een lichamelijke of geestelijke beperking, waarmee Montessori begon, werden eerst in aparte scholen ondergebracht (bij ons in het speciaal onderwijs). Sinds jaren echter zijn er in Duitsland, Ierland, Japan en de Verenigde Staten z.g. geïntegreerde Montessorischolen, waar alle kinderen een plaats kunnen vinden. In het kader van *Weer samen naar School* werden ook kinderen met een beperking in het Nederlandse Montessori-onderwijs geïntegreerd als dit mogelijk was. Voor leraren die dat nodig hadden was er de mogelijkheid voor extra ondersteuning. Tegenwoordig is dit op scholen geregeld binnen de kaders van het *Passend Onderwijs* en ontvangen de leraren in de groep ondersteuning van de *Interne Begeleider*.

Silvana Montanaro

In Italië, Japan, Europa, Australië en de Verenigde Staten heeft o.m. Dr. Montanaro de Montessori's principes verder toegepast bij de opvoeding van kinderen van 0 - 3 jaar. Daarbij sloot zij aan bij het begin van Dr. Maria Montessori's 'schoolwerkzaamheden', toen deze voor jonge kinderen in een sloppenbuurt te Rome de 'Casa dei Bambini' (Kinderhuis) oprichtte, waarmee

Een peuter werkt met voor die leeftijd aangepast materiaal

ze wereldberoemd werd. In *Het brein van het jonge kind* heeft Maria Montessori de opvoeding van 0 – 3-jarigen gedetailleerd beschreven.

Muriel Dwyer

Renilde Montessori

Mario Montessori Sr.

In Afrika heeft Muriel Dwyer aangepast Montessorimateriaal voor kinderen in Kenia, Tanzania en Ethiopië gemaakt. Ze heeft er ook leraren opgeleid. Op het Internationale Montessoricongres van 2001 in Parijs heeft Dwyer hierover samen met een aantal medewerksters verslag uitgebracht. Deze werkwijze is verder ontwikkeld door *Éducateurs sans Frontières*, een werkgroep in de Association Montessori Internationale, gesticht op initiatief van Renilde Montessori.

Een Montessori Hogeschool of Universiteit is nog nergens verwezenlijkt. Wel heeft de Association Montessori Internationale in een aantal landen eenjarige cursussen in het leven geroepen, voor de scholing van leraren in het Montessori-onderwijs. Zo kan het internationale AMI- Montessoridiploma verkregen worden. Soms zijn deze opleidingen aan faculteiten van een universiteit verbonden.

In Nederland en andere landen zijn er ook nationale opleidingen, soms verbonden aan Hogescholen. Bij het in werking treden van de Wet op het Basisonderwijs op 1 augustus 1986 telde Nederland 114 Montessori-basisscholen, verspreid over het gehele land. In 2022 waren dat er 159. Over de hele wereld zullen er zo'n 25.000 Montessorischolen staan, die werken volgens de richtlijnen van de Association Montessori Internationale [AMI]. Dat zijn heel kleine schooltjes met iets als tien leerlingen. Maar

Montessorikinderen in Nederland bestuderen de Tijdlijn van het Leven.

Maria Montessori geeft een kind een lesje.

ook heel grote met meer dan duizend leerlingen.

In Nederland zijn verder dagopleidingen voor leraar basisonderwijs, waar men initieel getraind wordt als Montessorileraar en ook praktijkstages in

Montessorischolen doet tijdens deze vakopleiding. Dan zijn er aanvullende avondopleidingen voor al gediplomeerde leraren basisonderwijs op diverse plaatsen in Nederland. Ook in deze opleidingen behoren praktijkstages in Montessorischolen tot de mogelijkheden. Het te behalen diploma aan deze opleidingen is een nationaal diploma, dat door de Nederlandse Montessori Vereniging wordt uitgegeven.

Het Montessorionderwijs is door persoonlijke inspanningen van Maria Montessori zelf en van haar zoon Mario Montessori verspreid over de gehele wereld. In Europa vinden we o.m. scholen in de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Nederland, Frankrijk, de Scandinavische landen, Zwitserland, België en Italië.

Montessorischooltje in de huiskamer van De Binckhorst in Laren. Rechts een heel grote Montessorischool in Mexico. Let op de twee jongen in witte overhemden.

Buiten Europa o.m. in Canada, de Verenigde Staten, Pakistan, India, Sri Lanka, Japan en Mexico. In de meeste van deze landen is het ook mogelijk om door de AMI georganiseerde cursussen te volgen.

Men kan de grondgedachte van de Montessorioopvoeding kenmerken door het woord **bevrijding**. In een van haar laatste boeken, *Aan de Basis van het Leven*¹ zegt ze:

"Dit boek vertegenwoordigt een schakel in onze gestadige campagne voor de diepe krachten van het kind." Voor de versterking van die 'diepe krachten' heeft Montessori haar hele leven gestreden.

¹ Sinds 2019 heet dit boek "Het brein van het jonge kind" uitgegeven door de Montessori-Pierson Publishing Company.